

IM.STEFANA

**FUNDACJA
BATOREGO**

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Warszawa, 08.12.2016

Stanowisko ekspertów Fundacji Batorego w sprawie „konsultacji społecznych” zorganizowanych przez Państwową Komisję Wyborczą w dniu 29.11.2016

Badania przeprowadzone przez zespół ekspertów Fundacji im. Stefana Batorego wykazały, że kluczową przyczyną znacznego wzrostu głosów nieważnych w wyborach 2014 było wprowadzenie kart zbroszurowanych i niejasna dla wyborców instrukcja jak oddać ważny głos. Eksperci z nadzieją przyjęli zapowiedź przeprowadzenia konsultacji społecznych wyrażoną w stanowisku PKW z dn. 13 października 2016 r. Niestety, spotkanie „Dialog dla wyborów” zorganizowane przez Krajowe Biuro Wyborcze 29 listopada 2016 nie przyczynia się do rozwiązania problemów opisanych w raporcie „Nieważne głosy, ważny problem”.¹

W tej sytuacji Fundacja Batorego przypomina, że Państwowa Komisja Wyborcza ma obowiązek podjęcia starań w interesie wyborców, w tym setek tysięcy obywateli, którzy w 2014 roku oddali w wyborach do sejmików głos nieważny z powodu błędnego postawienia kilku znaków „x” na różnych listach. Fundacja ponownie apeluje o niezwłoczne rozpoczęcie prac projektowych nad nowymi wzorami kart do głosowania: powołanie zespołu specjalistów z różnych dziedzin, m.in. komunikacji, językoznawstwa i grafiki użytkowej, wykonanie dobrze przemyślanych testów funkcjonalności kart oraz szerokie konsultacje społeczne. Eksperci są przekonani, że niezwłoczne podjęcie działań pozwoli na wprowadzenie nowego wzoru karty jeszcze przed wyborami samorządowymi 2018 r.

Co budzi zastrzeżenia:

- **spotkania „Dialog dla wyborów” nie można uznać za konsultacje społeczne**

Dobłą praktyką konsultacji jest jasne określenie ich celu i przebiegu, wskazanie co (jaki dokument) ma być konsultowany oraz umożliwienie uczestnikom wcześniejszego zapoznania się z tymi informacjami. Należy zadbać, aby w konsultacjach mieli szansę wziąć udział przedstawiciele wszystkich zainteresowanych sprawą środowisk. W przypadku spotkania „Dialog dla wyborów” jedyną informacją jaką otrzymali uczestnicy (przynajmniej z Fundacji Batorego) było zaproszenie z lakonicznym programem. Uwaga PKW skupiła się przede wszystkim na kwestii głosowania osób niepełnosprawnych. To ważny temat, jednak tylko

¹ „Nieważne głosy, ważny problem. Wyniki badania kart do głosowania do sejmików województw 2014” A.Gendźwiłł, M.Cześniak, J.Flis, J.Haman, A.Materska-Sosnowska, B.Michalak, P.Pietrzyk, J.Zbieranek, Warszawa 2015.

częściowo związany z problematyką głosów nieważnych. Z pytaniami o karty wyborcze trzeba dotrzeć poza Warszawę, do tych społeczności lokalnych, w których głosów nieważnych było szczególnie dużo.

- **sposób testowania kart – nie chodzi o to, by „X” postawić gdziekolwiek**

W trakcie spotkania został przeprowadzony pokaz, który organizatorzy nazywali „eksperymentem” (choć nazwa ta jest zarezerwowana dla badania empirycznego odbywającego się wg ściśle określonego schematu). Wyczytywane osoby demonstrowały jak radzą sobie ze stawianiem znaku „X” na makietach kart wykonanych w różnych formatach. Ich zadanie nie polegało jednak na znalezieniu wybranej listy i wybranego kandydata, ale na postawieniu znaku w dowolnym miejscu, byle w kratce. Trudno to zrozumieć, bo podczas wyborów chodzi o świadome oddanie głosu – czyli odnalezienie wybranej listy i wybranego kandydata, a nie postawienie krzyżyka gdziekolwiek. Test powinien jak najlepiej odzwierciedlać realia wyborów samorządowych, w których wyborca oddaje głos na kilku kartach. Trzeba wyjaśnić, czy i w jakim stopniu na pomyłki wyborców wpływ mają różne formaty tych kart.

- **nakładka, która nie rozwiązuje wszystkich problemów osób niewidomych**

Podczas pokazu wyraźnie było widać, że dla niektórych wyborców niewidomych i niedowidzących problemem jest stosowanie nakładek bez pomocy osób trzecich. Trudności występują niezależnie od formatu karty – w przypadku „płacht” trudniejsze jest właściwe dopasowanie karty i nakładki; w przypadku broszur – samodzielne odnalezienie kartki z nazwą właściwej listy. To wystarczający sygnał, aby na nowo przemyśleć techniczne udogodnienia dla niewidomych wyborców.

- **format karty do głosowania to tylko jedna z kwestii do dyskusji**

Badanie funkcjonalności kart wyborczych nie powinno ograniczyć się tylko do kwestii ich formatu. Nawet jeśli karty – ze względu na zapisy w Kodeksie wyborczym – muszą być broszurami ze spisem treści to nadal pozostaje kwestia doboru czcionki, rozmiaru kratek i rozmieszczenia innych elementów graficznych oraz hierarchii informacji i sformułowania prostszej instrukcji dla wyborców. Trudno oprzeć się wrażeniu, że spotkanie miało udowodnić, iż karta w formie broszury jest jedynym rozwiązaniem do przyjęcia. Warto jednak podkreślić, że w państwach europejskich stosuje się, co do zasady, karty do głosowania w formie pojedynczego arkusza papieru, wielkości zależnej od liczby kandydatów. Karta zbroszurowana stosowana w Polsce stanowi na tym tle wyjątek, swoisty ewenement. Tym bardziej wskazana jest ostrożność i namysł w ich stosowaniu.

- **propozycja nowej instrukcji dla wyborców nie jest wystarczająco czytelna**

Krajowe Biuro Wyborcze przygotowało propozycję uproszczenia tekstu instrukcji zamieszczanej na karcie do głosowania. Niestety, choć zdania są krótsze, to treść instrukcji jest dłuższa niż obecnie a chaos informacyjny pozostał. Niektóre informacje podano w niewłaściwym porządku, np. najpierw – co należy zrobić po oddaniu głosu, potem – jak należy oddać głos. Nie przemyślano, które informacje są naprawdę niezbędne dla wyborcy.

REKOMENDACJE

W związku z powyższym, eksperci Fundacji Batorego podtrzymują apel o powołanie przy PKW interdyscyplinarnego zespołu projektowego, który przygotowuje i przetestuje projekty nowej karty do głosowania oraz o przeprowadzenie - zgodnych z dobrymi praktykami - szerokokonsultacji społecznych. Dzięki sieci delegatur Krajowego Biura Wyborczego możliwe będzie sprawne dotarcie do różnorodnych środowisk wyborców w terenie.

Opracowanie i wdrożenie nowego wzoru karty przed wyborami samorządowymi 2018 jest możliwe. Ta zmiana nie wymaga nowelizacji prawa. PKW ma w tej kwestii duże możliwości działania - podejmuje samodzielnie decyzje na mocy art. 40 Kodeksu wyborczego.

Eksperci Fundacji im. Stefana Batorego, autorzy raportu „Nieważne głosy, ważny problem”

- dr hab. Mikołaj Cześniak, prof. Uniwersytetu SWPS, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu SWPS,
- dr Jarosław Flis, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- dr Adam Gendźwiłł, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego,
- dr hab. Jacek Haman, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego
- dr Anna Materska-Sosnowska, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego,
- dr hab. Bartłomiej Michalak, Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
- dr Jarosław Zbieranek, Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

***

Fundacja im. Stefana Batorego przeprowadziła badanie przyczyn pojawienia się dużej liczby głosów nieważnych w wyborach do sejmików województw 2014 roku. Wysoki odsetek głosów nieważnych oddanych w tych wyborach doprowadził do kryzysu zaufania części opinii publicznej. Zespołowi ekspertów Fundacji udało się - dzięki współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych - uzyskać dostęp do oryginałów kart wyborczych. Badanie miało charakter unikalny - nigdy wcześniej, nie tylko w Polsce, ale i w innych krajach demokratycznych naukowcy nie mieli dostępu do kart wyjętych z urn. Efektem przedsięwzięcia było sformułowanie rekomendacji zmian organizacji kolejnych wyborów, które pozwolą uniknąć powtórzenia błędów z 2014r.